

PROFESOR PHDR. TOMÁŠ PARDEL, DRSC. – SEDEMDESIATROČNÝ

Začnime niekoľkými údajmi z biografie, ktorá aj v štrukturálnom prežívaní skutočnosti a vlastného ja tvorí dôležitú dimenziu individuálneho času, ako o tom hovorí univ. prof. Pardel vo svojej motivačno-osobnostnej schéme. Mám na mysli

jeho teoretickú schému psychickej regulácie osobnosti, v ktorej je zakomponovaný aj chronologický čas individuálneho ľudského života. Naznačme si pri tejto jubilejnej príležitosti niektoré medzníky životného času, do ktorého sa už včlenilo magické číslo 7; sedemdesiatka života a skoro polstoročie činnosti v odbore. Pretože jubilant nám zobrazuje aj určitý, a to významný úsek rozvoja nášho odboru, rozvíjania sa jednotlivých psychologických disciplín v teoretickej i aplikatívnej dimenzii v podmienkach rozvoja socialistickej spoločnosti. Profesor Pardel pri rozvoji odboru nielen bol, ale aj zasahoval do neho, a to väčšinou v úlohe kormidelníka, prípadne tiež katalyzátora, usmerňujúceho vývin do vhodnej línie. Jeho meno je veľmi úzko spojené s vývinom celej našej psychológie: osobitne úseku psychológie mládeže, pedagogickej psychológie a najmä všeobecnej psychológie a psychológie osobnosti.

V odbore pracuje od roku 1940. Najskôr na Ústave práce, resp. na bývalom Psychotechnickom ústave, v r. 1947–48

bol referentom psychologického odboru Matice slovenskej v Martine. Ale už ako mladý psychológ, v dobe pre tento odbor náročnej, založil a v rokoch 1948–51 viedol Ústav pre sociálny výskum mládeže, kde sa venoval problematike delikvencie mládeže. Orientácia na pedagogickú psychológiu sa formuje na Výskumnom ústave pedagogickom, kde pracoval v rokoch 1951–1954. Odtiaľ prešiel ako odb. asistent na Vyššiu a neskôr na Vysokú školu pedagogickú, kde od r. 1956 viedol Katedru psychológie na VŠP v Bratislave. Po zlúčení VŠP a FFUK r. 1959 založil a vyše 10 rokov viedol samostatnú katedru psychológie a o dva roky neskôr r. 1961 sa stal aj riaditeľom Psychologického ústavu pri našej Alma mater. Tento úsek jeho činnosti sa hodnotil pri nedávnom výročí ústavu. V rámci faktografie dovoľte ešte uviesť, že r. 1955 získal venia docendi, r. 1965 sa stal mimoriadnym a r. 1975 riadnym univ. profesorom, keď medzitým r. 1969 obhájil hodnosť doktora psychologických vied.

Za touto stručnou faktografiou stojí veľký kus organizačnej, pedagogickej, výskumnej, publikačnej práce. V stručnom medailóne sa nedá rozobrať jeho 12 knižných publikácií, z ktorých 6 napísal sám a 6 so spoluautormi. Začal roku 1953 známou publikáciou *Pavlovovo učenie a psychológia*, v 60. rokoch popri troch vydaniach učebnice *Pedagogická psychológia* mu vychádza aj monografia opierajúca sa o rozsiahly výskum *Písaná reč, jej vývin a poruchy*. Podobne úspešné ako jeho *Ped. psychológia* sú aj dve publikácie v spoluautorstve, ktoré tiež vyšli v 3 vydaniach. Boli to *Psychológia v obrazoch a príkladoch* (s doc. Blaškovičom a doc. Jurčom) a *Školský film a diafilm pri rozvíjaní poznania a reči* (s dr. Hapalom a Trebišovským). R. 1970 vydáva

spolu s doc. Jurčom známy *Úvod do psychológie*, ktorý bol štartom aj pri neskorších dvoch učebnicových publikáciách zo všeobecnej psychológie (s prof. Borošom a s dr. Koválikovou). Toto druhé decénium je ešte obohatené tromi teoretickými monografiami, a to pod názvom *Problémy psychoanalytického hnutia*, *Motivácia ľudskej činnosti a správania*, a spolu s doc. Koščom, *Predmet a systém psychologických vied*. Jeho zatiaľ ostatná knižná publikácia má jednoduchý názov *Psychológia* (Psychodiagnostické a didaktické testy, n. p. 1982), ale pestrý obsah od historického pohľadu na rozvoj psychologického myslenia, cez problémy fylogenézy a ontogenézy ľudskej psychiky, k poznávacím procesom, motivácii a emocionálnosti, regulácii správania najmä v náročných situáciách stresu, konfliktu a frustrácie a okrem kapitoly o osobnosti sa zamýšľa aj nad ďalším rozvojom psychológie v našej spoločnosti.

Veľmi vážne sa zaoberal interdisciplinárnym charakterom nášho odboru jednak vo vzťahu k psychologickéj praxi na mnohých úsekoch i vo viacerých rezortoch, v ktorých náplni je starostlivosť o človeka, jednak vo vzťahu k iným vedám – biologickým, spoločenským ba i technickým. Tento trend vyústil do:

a) návrhu osobitného koordinačného útvaru, resp. inštitúcie, ktorá by koordinovala výskumné úlohy, ale aj zastupovala aplikované psychologické disciplíny (referát na slávnostnej schôdzke SPS pri SAV v máji 1971);

b) realizácie interdisciplinárneho výskumu o rozvoji duševného života a jeho spoločenského vedomia v socialistickej spoločnosti so známou expertízou o *Formovaní osobnosti socialistického človeka*, čo osobne niekoľko rokov koordinoval (skoro 3 päťročnice).

Rozširovanie psychologického výskumu do interdisciplinárneho rozmeru sa i naďalej darí, ale k jeho prvému návrhu

by sme sa mali s celou vážnosťou vrátiť v záujme zvyšovania kvality psychologických služieb pre našu spoločnosť. Ide o Inštitút aplikovanej psychológie so sieťou krajských a okresných, resp. mestských inštitútov aplikovanej psychológie. Ide o dôsledné uplatnenie princípu integratívnosti a komplexnosti, čo dostáva nový význam pri súčasnom dôraze na ľudský faktor. Univ. prof. Pardel v tejto súvislosti výstižne cituje slová A. N. Leontieva: „Úloha ľudského faktora dostáva teraz väčší význam vo všetkých sférach nášho života! Čo je to však „ľudský faktor“? Je to predovšetkým „faktor psychologický, je to vedomie konkrétnych indivíduí, je to motivácia ich aktivity, je to ich iniciatíva, ich tvorivosť.“ A ďalej pokračuje: „Psychológia je zvláštnou oblasťou vedy. Preto sa nemôže plne rozvíjať, keď je pútaná k tej alebo onej vede, k filozofii, k pedagogike, k technike. Naopak, jej hlavná perspektíva je v samostatnom vývine...“ Právo psychológie na jej vlastný vývin ako vedného systému razil univ. prof. Pardel celý svoj život. Je to jedna z pilierových ideí jeho činnosti v odbore, preto som sa pri nej trochu bližšie pristavil.

Motivácia, vedomie, osobnosť a psychická regulácia sú zasa hlavné pojmy jeho teoretických prínosov k rozvíjaniu nášho odboru. Zároveň sú v jeho systéme tieto pojmy prepojené. Hovorí o systémotvorných komponentoch osobnosti a systémotvornými ich nazýva aj preto, že „tvoria regulačné konštanty osobnosti“, ktoré chápe ako „zložité, navzájom prepojené útvary, ktoré sa formujú v celoživotnom priebehu. Sú interindividuálne variabilné, ale sú príznačné pre zrelú individualitu.“ Medzi systémotvorné komponenty zaraďuje 1. konštitúciu, 2. bazálny aktivačný systém, 3. schopnosti, 4. charakter, 5. psychologický subjekt *ja* – sebaobraz.

Pojem psychickej regulácie rozvádza

už na 1. zjazde slovenských psychológov v Smoleniciach r. 1963. Podľa jeho vtedajších úvah „pojmem psychickej regulácie vyjadruje aktívny charakter odrazu“..., pričom „mnohé experimentálne psychologické práce ukazujú, že možno s ním plodne pracovať“ a pokračuje, že napr. Lomovovi sa podarilo experimentálne ukázať, že „psychická regulácia má gnostický charakter“. Univ. prof. Pardel k tomu dodáva námet o výkonovej regulácii správania, pričom rozlišuje aj nevedomú a vedomú reguláciu správania, keď za najvyšší stupeň psychickej regulácie považuje, samozrejme, vedomú reguláciu správania. Ide, pravda, aj o otázky vývinu „rôznych úrovní regulácie“, pričom zdôrazňuje, že „otázka charakteru psychickej regulácie správania bude vyžadovať určité objasnenie vzhľadom na rôzne druhy a stupne biologickej regulácie organizmu“.

Sú to len niektoré myšlienky, ktoré ukazujú, že v škici o jeho odbornej činnosti by tvorili veľmi dôležitú súčasť poukazy na jeho teoretický systém, pretože ako typický syntetik nutne musel dospievať k rozpracovaniu aj základných teoretických otázok odboru, za čo sme mu poďační.

Mnoho dát sme nespomenuli, počínajúc tým, že sa narodil 19. 7. 1918 v Čimhovej, okr. Dolný Kubín, že bol činný ako funkcionár strany, funkcionár Slovenskej i Československej psychologickéj spoločnosti, organizoval konferencie i zjazdy, zúčastňoval sa aj na zahraničných psychologických kongresoch, zasedal v redakčných i vedeckých radách a kolégiách ČSAV a SAV, viedol filozo-

ficko-metodologické semináre, prednášal v Dome politickej výchovy a niesol veľkú časť zodpovednosti za výchovu budúcich psychologických odborníkov nielen ako vedúci katedry, ale aj ako predseda Komisie expertov MŠ SSR a MŠ ČSR. Za svoju prácu dostal aj niekoľko oficiálnych ocenení: napr. Zlatú medailu UK (1971), Čestný odznak Vojensko-politickej akadémie Kl. Gottwalda (1975), Pamätnú medailu FFUK (1978) i medailu Za obeť prácu pre socializmus. Okrem toho je nositeľom prejavenej i skrytej vďaky slovenských i českých odborných psychológov, ktorých rady sa neprestajne rozrastajú o nových kvalitných odborníkov na mnohých úsekoch nášho spoločenského života.

Vážený súdruh profesor, milý Tomáš! Dovoľ, aby sme Ti pri príležitosti Tvojho významného životného jubilea vyslovili aspoň niekoľko slov vďaky za Tvoj nevšedný osobný prínos k rozvoju nášho odboru, za to, že rozvoj našej psychológie bol v uplynulých desaťročiach, a to i napriek rôznym prekážkam a neprajnostiam taký dôsledný, bohatý i dynamický. Dovoľ nám povedať, že sme hrdí na Tvoju teoretickú odbornú fundovanosť, na Tvoju erudovanosť, pracovitosť až neúnavnosť, čím naša psychológia nesmierne získala. Raz to zhodnotia budúce generácie i zruční historici. Ale dovoľ mi ešte vyznať sa aj z úcty k Tebe ako k človekovi, ktorá je živená Tvojou rozvážnosťou, koncepcnosťou, citlivým vzťahom k ľuďom... Za všetko čo si nám dal a dávaš. Rob to ešte dlho! Ad multo annos!

Ondrej Kondáš